

DOSTĘP UCZNIÓW DO NIEPOŻĄDANYCH
TREŚCI INTERNETOWYCH NA PRZYKŁADZIE
SŁUPSKICH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH
PUPILS' ACCESS TO INAPPROPRIATE
WEB CONTENT: THE EXAMPLE OF PRIMARY
SCHOOLS IN SŁUPSK

Sylwia KOSZNIK-BIERNACKA*

ABSTRACT

The publication is a summary of the pilot studies carried out by Comdrev.PL company, a provider of a service named PROTECTI, from February to April 2018 in four primary schools in Słupsk. The study's objective was to monitor pupils' online activities while at school and using the school network. The author made a hypothesis that primary school pupils, while at school, do visit inappropriate websites. The analysis of the visited pages, based on the thematic catalogue by Comdrev.PL, shown that inappropriate content has indeed been accessed. The scale of the phenomenon turned out to be worrying, thus, as early as within the study duration, school authorities decided to take countermeasures by blocking access to inappropriate content. Therefore, the analysis included both the inappropriate content that the pupils actually viewed from February to April 2018 and the content they wanted to visit at that time but access to it was blocked. The fundamental conclusion of the research is that it is necessary to filter the content available in the school network and to block access

* Dr Sylwia Kosznik-Biernacka, Akademia Pomorska w Słupsku; correspondence address: Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Bezpieczeństwa Narodowego, ul. Kozińskiego 6–7, 76-200 Słupsk, Poland; sylwia.kosznik-biernacka@apsl.edu.pl

to the inappropriate content so as to ensure the proper realization of the school's educational tasks.

KEYWORDS

cyberspace threats, dangerous websites, inappropriate content, blocking websites, content filtering

ABSTRAKT

Publikacja jest podsumowaniem badań pilotażowych przeprowadzonych przez firmę Comdrev.PL, dostawcę usługi PROTECTI, od lutego do kwietnia 2018 roku w czterech ślupskich szkołach podstawowych. Badanie polegało na monitorowaniu aktywności uczniów on-line na terenie szkoły (badano aktywność uczniów korzystających z sieci szkolnej). Po analizie treści odwiedzanych przez nich stron na podstawie katalogu tematycznego firmy Comdrev.PL okazało się, że przeglądają oni w szkole strony niepożądane. Skala tego zjawiska okazała się niepokojąca, dlatego szkoły jeszcze w trakcie badania zdecydowały się podjąć kroki zaradcze i zablokowały dostęp do stron niepożądanych, na swoim terenie. Przeprowadzona przez autorkę analiza dotyczy zatem zarówno tych stron z niepożądanymi treściami, które uczniowie rzeczywiście odwiedzili od lutego do kwietnia 2018 roku, jak i tych, które chcieli w tym czasie odwiedzić, lecz dostęp do nich został zablokowany. Fundamentalnym wnioskiem płynącym z badań jest konieczność filtracji treści dostępnych w sieci szkolnej i blokada dostępu do treści niepożądanych, tak by zapewnić prawidłową realizację zadań wychowawczych szkoły.

SŁOWA KLUCZOWE

zagrożenia w cyberprzestrzeni, strony niebezpieczne, treści niepożądane, blokowanie stron internetowych, filtracja treści

METODOLOGIA BADAŃ PRZEPROWADZONYCH W ŚLUPSKICH SZKOŁACH PODSTAWOWYCH

Internet jest nieocenionym źródłem wiedzy, z którego możemy czerpać w czasie rzeczywistym. Internetu nie uda się już „wyłączyć” czy „zatrzymać”, bo sami go nieustannie tworzymy. Jednak z jego dobrodziejstw trzeba korzystać w sposób mądry, ze szczególnym uwzględnieniem doboru eksplorowanych treści do wieku użytkowników. Znajduje się tam bowiem wiele niepożądanych materiałów dostępnych na kliknięcie, mogących destruk-

cyjnie wpływać na procesy wychowawcze, również te realizowane przez szkoły. Treści te w skrajnych przypadkach mogą zachęcać dzieci i młodzież do zachowań niepożądanych, takich jak cyberbullying¹ i wiele innych. Źródła zagrożeń dla dzieci i młodzieży przeniosły się w dużym stopniu ze świata realnego do wirtualnego, który dużo trudniej kontrolować².

W okresie od końca lutego do początku kwietnia 2018 roku firma Comdrev.PL, dostawca usługi PROTECTI, udostępniła pilotażowo w kilku szkołach podstawowych (jedna ze szkół posiadała kilka oddziałów wygasających już klas gimnazjalnych) swoją usługę. Polegała ona na rzeczywistej filtracji eksplorowanych przez uczniów treści. Celem tego eksperymentu było zdiagnozowanie, które strony (serwisy) internetowe najczęściej odwiedzają uczniowie, korzystając z sieci szkolnej.

Autorka, przystępując do analizy wyników przeprowadzonego badania, postawiła następującą hipotezę: uczniowie szkół podstawowych w czasie pobytu w szkole surfują również po stronach z treściami niepożądanymi.

Filtracja treści dostępnych on-line dla uczniów w szkole wydaje się niezbędnym wręcz wymogiem formalnym. Wszakże szkoła powinna nie tylko uczyć, ale i wychowywać. Zatem dostęp do treści niewłaściwych dla uczniów szczególnie na terenie szkoły powinien być wyeliminowany. Jest to na pewno nowe wyzwanie dla bezpiecznego funkcjonowania uczniów w szkole. Szkoła powinna zapewnić im bezpieczeństwo w nowym wymiarze – w cyberprzestrzeni. Internet oczywiście nie ma granic, ale filtracja treści dostępnych przez szkolne rutery czy modemy jest wykonalna i jest niezbędną determinantą realizacji celów wychowawczych szkoły.

Badanie autorki polegające na analizie statystyk odwiedzanych przez uczniów stron zostało przeprowadzone z wykorzystaniem danych zebranych przez firmę Comdrev.PL, dostawcę usługi PROTECTI. PROTECTI to serwer nazw DNS, który potrafi filtrować zapytania użytkowników według skonfigurowanych kryteriów. Może chronić indywidualny komputer, sieć, a także urządzenie mobilne, np. smartfon. Korzysta z baz danych,

¹ Cyberbullying – agresja elektroniczna, stosowanie przemocy poprzez prześladowanie, zastraszanie, nękanie, wyśmiewanie innych osób z wykorzystaniem Internetu i narzędzi typu elektronicznego, takich jak: SMS, e-mail, witryny internetowe, fora dyskusyjne w Internecie, portale społecznościowe i inne. Zob. M. Spitzer, *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, Słupsk 2016, s.165–169.

² J. Bednarek, *Pedagogiczny wymiar cyberprzestępstw dzieci i młodzieży*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), Radom 2012, s. 29–43.

które są tworzone lokalnie i dostosowane do warunków krajowych. System jest tworzony w całości w Polsce.

Źródłem domen dla baz danych są: zgłoszenia ze strony przemocwsi-ci.pl, wyszukiwanie stron w określonych kategoriach przez roboty sieciowe, jednostkowa analiza prowadzona m.in. przez studentów Akademii Pomorskiej. Każde zgłoszenie jest weryfikowane przez pracownika i dopiero po zatwierdzeniu poprawności trafia do bazy danych. Aktualnie powstaje robot oraz algorytm automatycznej klasyfikacji domen, który wykorzystuje doświadczenia zebrane do tej pory w ramach projektu oraz elementy sztucznej inteligencji (*machine learning*).

Obecnie czynnik ludzki w klasyfikacji stron jako nieodpowiednich dla młodzieży szkolnej jest niezbędny. Wykryto bowiem strony bardzo dobrze maskujące rzeczywiste cele swej działalności, jak kolekcjoner.pl – w rzeczywistości dobrze prosperujący sklep z dopalaczami, działający pod przykrywką sprzedaży artykułów chemicznych, do prania i wyciągania wilgoci. Kolejnym przykładem może być istniejąca do niedawna strona lovelydisgrace.site, której nazwa sugerowała, że witryna zawiera coś ładnego, a w rzeczywistości znajdowały się tam nagie zdjęcia zwłok (coś drastycznego), do których można dotrzeć wyłącznie przez zamknięte fora. Nazwa strony nie była adekwatna do jej zawartości, aby nie wzbudzać podejrzeń. Już te dwa przykłady potwierdzają, że czynnika ludzkiego w klasyfikacji stron niebezpiecznych wciąż nie można zastąpić sztuczną inteligencją.

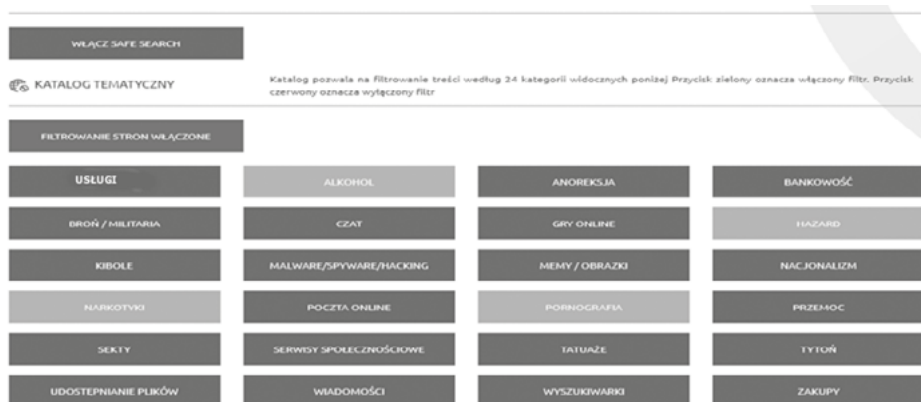
Słupskie szkoły biorące udział w badaniu otrzymały możliwość blokowania stron internetowych w obszarze 24 zdefiniowanych kategorii stron niepożądanych. Katalog tych kategorii przedstawia ryc. 1.

Każda ze szkół mogła dokonać blokady stron w ramach wybranej kategorii. Wszystkie szkoły objęte badaniem już na początku uruchomiły blokadę stron z treściami pornograficznymi. Pozostałe blokady szkoły uaktywniały już w trakcie badania według własnych preferencji.

Jednym z najbardziej interesujących aspektów badania była możliwość sprawdzenia, na jakie strony (faktycznie, a nie na podstawie ankiety) wchodził uczniowie w czasie pobytu w szkole.

Na podstawie zebranych statystyk powstało zestawienie najczęściej odwiedzanych przez uczniów stron z treściami niepożądanymi, a w konsekwencji – rekomendowanych do zablokowania w szkolnej sieci.

RYC. 1. KATALOGI TEMATYCZNE TREŚCI FILTROWANYCH W BADANIU W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH OD LUTEGO DO KWIETNIA 2018 ROKU

Źródło: opracowanie własne.

WYNIKI BADANIA

Zadania wychowawcze szkoły są podporządkowane nadrzędnemu celowi, jakim jest wszechstronny rozwój ucznia w wymiarze emocjonalnym, społecznym, kulturalnym, moralnym, ekologicznym, zdrowotnym i intelektualnym. Szkoła jako środowisko wychowawcze ma za zadanie wspomagać uczniów w osiągnięciu wszechstronnego rozwoju, kształtować postawy, umożliwiać pracę nad korygowaniem deficytów wynikających z orzeczeń o dysfunkcjach w celu optymalizacji osiągnięć edukacyjnych uczniów oraz zapobieganie szeroko pojętym zagrożeniom, w tym płynącym z Internetu, poprzez profilaktykę, przeciwdziałanie istniejącym zagrożeniom i wspieranie uczniów w trudnych sytuacjach.

Wychowywanie to proces wspierania wychowanka w rozwoju, umożliwianie mu osiągnięcia pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, psychicznej, intelektualnej, społecznej i duchowej. Celem tego procesu jest to, aby uczniowie umieli: prowadzić zdrowy styl życia, budować satysfakcjonujące relacje i współpracować z innymi, brać odpowiedzialność za własne postępowanie, dbać o bezpieczeństwo własne i innych, dostrzegać problemy drugiego człowieka, kierować się przyjętymi w szkole wartościami, kształtować swoje postawy prospołeczne i patriotyczne.

W kontekście diagnozowania zagrożeń wychowawczych wynikających z nieograniczonego dostępu do Internetu w szkole można wymienić wartości, które przy obcowaniu z niepożądanymi treściami w wirtualnym

świecie są zagrożone, a przynajmniej mocno tracą na swoim pierwotnym znaczeniu. Takie uniwersalne wartości szczególnie istotne w procesie wychowania to:

- prawda (czy wszystkie informacje z Internetu są prawdziwe?);
- piękno (czy potrafimy je dostrzec w najbliższym otoczeniu, zachwycić się dziełem sztuki, czy już tylko usilnie zabiegamy o liczbę lajków?);
- poczucie wspólnoty szkolnej (czy nie żyjemy w świecie, w którym więzi międzyludzkie systematycznie się rozluźniają i przyjaźnie stają się coraz rzadsze? czy utożsamiamy się i solidaryzujemy się z grupą, np. rówieśniczą?)³;
- czystość języka polskiego, kultura słowa (czy można ją jeszcze dostrzec w pospiesznych kontaktach on-line, czy zwraca się uwagę na formę językową, zamieszczając posty na portalach społecznościowych lub pisząc SMS-y?)⁴;
- samodzielność, rzetelna praca, praca nad sobą (czy wobec powszechnego dostępu do Internetu, który pozwala dotrzeć do wszelkich informacji dzięki kilku kliknięciom, te wartości nie straciły mocno na znaczeniu? czy coraz powszechniejsze nie staje się przywłaszczanie cudzych myśli?);
- wrażliwość na krzywdę innych (czy taka postawa ze względu na mocno lansowane w grach bycie „twardzielem” nie stała się niemodna i nie pozbawia całkowicie empatii dla bliźniego w realnym świecie?);
- branie odpowiedzialności za własne postępowanie (czy nie rozpowszechnia się przekonanie, że w Internecie nie trzeba być odpowiedzialnym ze względu na doraźną anonimowość kontaktów i reakcji?).

Niewątpliwie też coraz trudniej dziś zaszczepić uczniom wartości szczególnie istotne dla prawidłowego funkcjonowania społeczności szkolnej, takie jak poniższe:

- rozwijanie wzajemnego szacunku;
- umiejętność pracy w zespole;
- kształtowanie osobowości otwartej na potrzeby oraz uczucia drugiego człowieka;
- rozumienie i akceptacja uczuć innych ludzi;
- przewidywanie konsekwencji własnego postępowania, podejmowanie odpowiedzialnych decyzji;

³ Zob. S. Kozak, *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i w szkołach*, Warszawa 2014, s. 204–210.

⁴ Zob. A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożenia realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne*, Warszawa 2014, s. 24–26.

- przestrzeganie zasad kulturalnego zachowania;
- rozwijanie poczucia wspólnoty grupowej i podejmowanie wspólnych decyzji;
- dbanie o przyjazną atmosferę w klasie, kultywowanie tradycji, zwyczajów i świąt klasowych, organizowanie imprez okolicznościowych integrujących uczniów i nauczycieli⁵.

W kontekście szeroko pojmowanych aspektów wychowawczych szkoły (a także poznawczych) filtracja treści internetowych dostępnych na jej terenie staje się ważną determinantą bezpieczeństwa ucznia pojmowanego jako jednostka kształtująca swój światopogląd, swoje przekonania i poglądy.

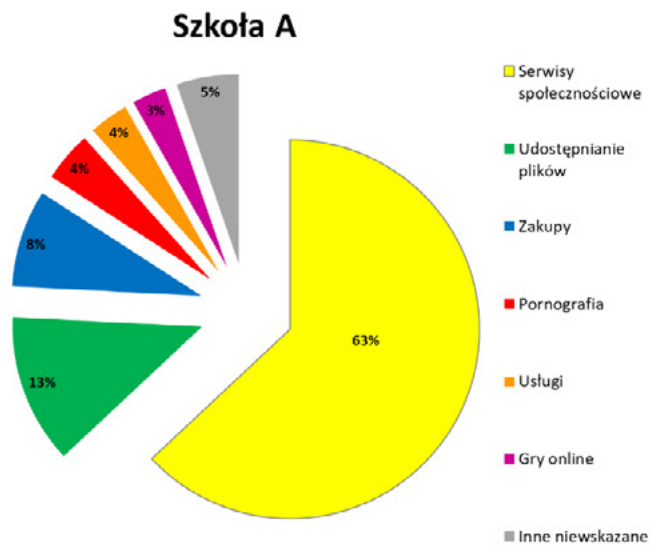
ODSŁONY STRON NIEPOŻĄDANYCH W POSZCZEGÓLNYCH SZKOŁACH – ANALIZA DANYCH

Wyniki analizy eksplorowanych przez uczniów treści internetowych z uwzględnieniem katalogów tematycznych pokazanych na ryc. 1 przedstawiono na zamieszczonych poniżej wykresach. Aby uwydatnić zaobserwowane zagrożenia, w analizie nie uwzględniono treści z kategorii: *nieskategoryzowane* (treści spoza katalogu tematycznego przedstawionego na ryc. 1, stanowią zdecydowaną większość przeglądanych treści – trudno je uznać za niepożądane), *wyszukiwarki* (potraktowano je jako punkt pośredni w docieraniu do poszukiwanych treści) oraz *wiadomości* (dość szeroki obszar tematyczny, niekoniecznie zawierający treści niepożądane) i poczta (jako aktualna forma komunikacji). Te ograniczenia wydają się naturalne i konieczne, gdyż bez nich wykresy byłyby dużo mniej przejrzyste.

Przy opracowywaniu wykresów uwzględniono zatem 21 kategorii, przedstawionych na ryc. 1. Dla uściślenia: w kategorii *udostępnianie plików* mieszczą się szeroko pojęte treści szkolne możliwe do pobrania (są to portale typu *sciaga.pl* czy *chomikuj.pl*), natomiast *usługi* obejmują informacje dotyczące rozmaitych usług, np. fryzjerskich lub kosmetycznych. Kategoria *inne niewskazane*, uwzględniona na ryc. 2–6, zawiera sumaryczny odsetek pozostałych odwiedzanych treści z aktywnych katalogów z ryc. 1, tj. *alkohol; broń/militaria; hazard; memy/obrazki; nacjonalizm; narkotyki; sekty; przemoc*. Może to oznaczać, że treści te, mimo że zostały sklasyfikowane jako szkodliwe, nie stanowią jeszcze zagrożenia, bo w rzeczywistości były odwiedzane rzadko.

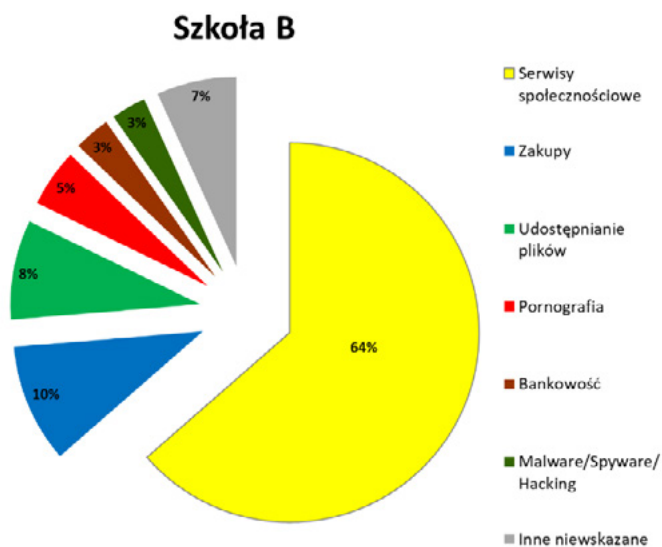
⁵ Wymienione wartości zaczerpnięto z *Programu Wychowawczo-Profilaktycznego Szkoły Podstawowej nr 118 im. Przyjaciół Mazowsza*, http://www.sp118.waw.pl/program_wychowawczy.pdf (dostęp: 30.05.2018).

RYC. 2. KATEGORIE STRON INTERNETOWYCH ODWIEDZANYCH PRZEZ UCZNIÓW W SZKOLE A

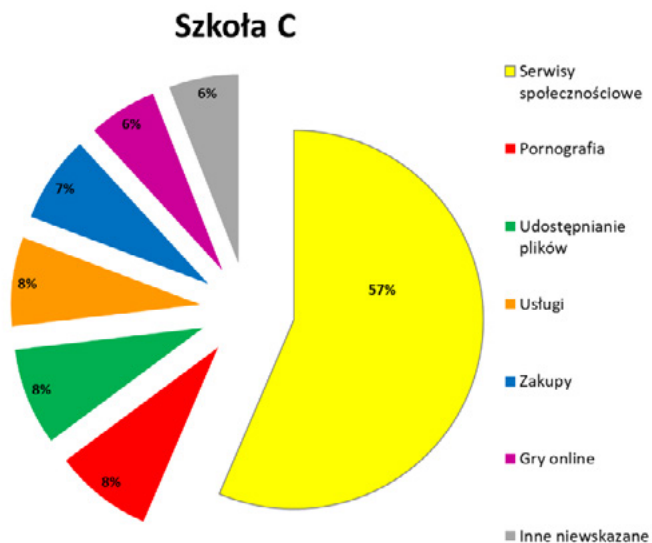
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

RYC. 3. KATEGORIE STRON INTERNETOWYCH ODWIEDZANYCH PRZEZ UCZNIÓW W SZKOLE B

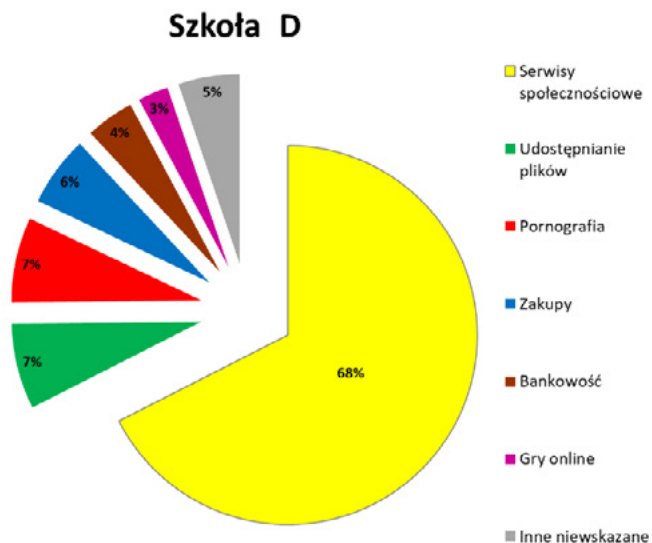
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

RYC. 4. KATEGORIE STRON INTERNETOWYCH ODWIEDZANYCH PRZEZ UCZNIÓW W SZKOLE C

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

RYC. 5. KATEGORIE STRON INTERNETOWYCH ODWIEDZANYCH PRZEZ UCZNIÓW W SZKOLE D

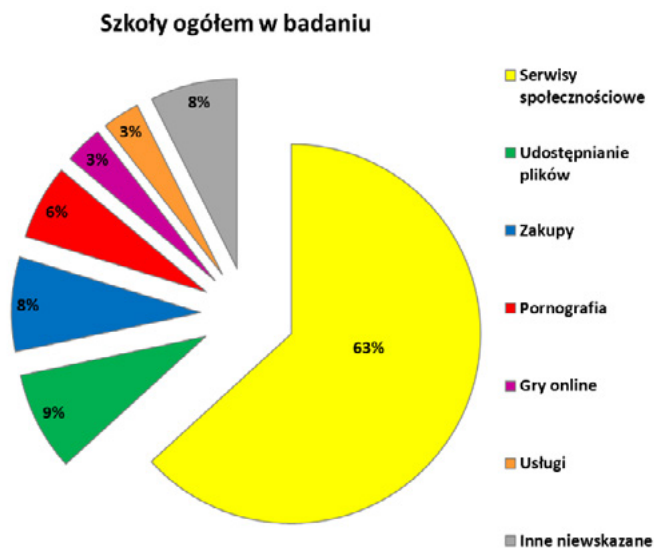

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

We wszystkich szkołach najwięcej odsłon zarejestrowano w kategorii *serwisy społecznościowe*, a następnie w kategorii *udostępnianie plików*. W ścisłej czołówce odsłon niepożądanych treści plasują się jeszcze: *zakupy*, *pornografia* i *usługi*. Z całą pewnością wymienione eksplorowane treści nie są związane z procesem edukacji, a ich szkodliwość polega na tym, że skutecznie odciągają uczniów od treści zasadniczych, związanych z realizowaniem programu szkolnego. Powszechna dostępność tych treści na komputerach szkolnych może wywołać dużo poważniejsze trudności w osiągnięciu właściwych celów wychowawczych, a w dalszej perspektywie czasowej – przynieść niekorzystne konsekwencje psychospołeczne.

PODSUMOWANIE BADANIA

RYC. 6. KATEGORIE STRON INTERNETOWYCH ODWIEDZANYCH PRZEZ UCZNIÓW W BADANYCH SZKOŁACH A–D – DANE ZBIORCZE

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W czołówce eksplorowanych stron, jeśli weźmie się pod uwagę wszystkie dane łącznie, znajdują się *serwisy społecznościowe*, a następnie *udostępnianie plików* i *pornografia*.

Nieograniczony dostęp do Internetu w sieci szkolnej może być poważnym współczesnym problemem pedagogicznym⁶, ponieważ zagraża dobru procesu dydaktycznego, a tym bardziej wychowawczego. Merytoryczna filtracja dostępnych treści połączona z edukacją w zakresie korzystania z mediów stanowi dziś wyzwanie dla dyrektorów szkół i organów zarządzających szkołami. Dostrzeżenie potencjalnego problemu wydaje się niezbędne, aby szkoła mogła skutecznie realizować swoje cele dydaktyczne i wychowawcze zgodnie z obowiązującymi normami kształcenia, obyczajowymi i prawodawczymi⁷.

WNIOSKI I REKOMENDACJE DLA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Dlaczego tak zdecydowanie postawiono postulat konieczności filtracji treści dostępnych przez szkolną sieć internetową?

Wiąże się to z odpowiedzią na pytanie, jakie mogą być negatywne konsekwencje nieustannego bycia on-line w mediach społecznościowych. Oczywiście nie chodzi tu o całkowite zaprzestanie korzystania z tych mediów, ale na terenie szkoły naturalne wydaje się preferowanie kształtowania rzeczywistych relacji tu i teraz, a nie on-line. Uwaga młodych nastawiona na relacje wirtualne w dalszej perspektywie może znacząco osłabić ich rzeczywiste relacje z otoczeniem, rodziną i osobami bliskimi⁸.

Żyjemy w czasach, gdy ludzie będący blisko siebie są sobie dalecy, a ludzie dalecy stają się sobie bardzo bliscy⁹. Internet łączy z całym światem i równocześnie odciąga od spraw i ludzi w bezpośrednim otoczeniu¹⁰. Niepokojące staje się zjawisko zanikania nawet pobieżnych rozmów w przestrzeni publicznej – na przerwach w szkole, w środkach komunikacji, w kawiarniach. Stajemy się powoli niemym społeczeństwem obsługującym dotykowe ekrany, niepodejmującym konwersacji z otaczającymi ludźmi. Naturalne interakcje społeczne wydają się być zastępowane sieciami społecznościowymi i krótkimi wiadomościami SMS. Młode pokolenie

⁶ Zob. S. Bębas, *Patologie społeczne w sieci*, Toruń 2013, s. 187–199.

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591).

⁸ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańsk 2009, s. 25–30.

⁹ T. Goban-Klas, *Społeczeństwo masowe, informacyjne, sieciowe czy medialne*, http://dlibra.kul.pl/Content/30486/33438__Goban-Klas--Tomasz--_0000.pdf (dostęp: 30.05.2018).

¹⁰ K.S. Young, C. Nabuco de Abreu, *Internet Addiction A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, New Jersey 2011, s. 35–55.

jest wyraźnie uboższe w sferze nawiązywania realnych (rzeczywistych) więzi. Portale społecznościowe stają się swoistą metaforą więzi społecznych¹¹. Naturalną konsekwencją tego faktu jest brak empatii i współczucia dla drugiego człowieka.

Jak przedstawiają badania Roya Pea i zespołu kalifornijskich naukowców z Uniwersytetu Stanforda, którzy analizowali w grupie 3461 dziewczynek w wieku od 8 do 12 lat wpływ Facebooka na rozwój systemu wartości i emocji jego użytkowniczek¹², preferowana przez uczniów forma zdalnego kontaktu z rówieśnikami i innymi osobami może mieć negatywne skutki społeczne, które będą się nasilać wraz z upływem czasu, jeśli tego trendu się nie zahamuje przynajmniej w murach szkoły.

Ponadto badania Eileen Wood z zespołem naukowców w 2011 roku¹³ wskazały, że korzystanie z Facebooka szczególnie źle wpływa na uczenie się.

W badaniu przeprowadzonym przez firmę Nokia ujawniono, że młodzi ludzie patrzą na swój telefon średnio 150 razy dziennie¹⁴. Oznacza to, że ich uwaga jest co najmniej 150 razy dziennie odrywana od tego, co akurat robią. Natomiast wyniki serii innych badań¹⁵ udowodniły negatywne skutki upośledzenia koncentracji podczas pracy, a przede wszystkim w trakcie uczenia się.

¹¹ A. Kobiałka, *Siecioholizm, jako ukryta forma wirtualnego świata, destabilizacją funkcjonowania życia rodzinnego i społecznego w Polsce*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), op. cit., s. 116–118.

¹² M. Spitzer, *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*, Słupsk 2016, s. 100, 108, 110–111. Zob. także: R. Pea, C. Nass, L. Meheula, M. Rance, A. Kumar, H. Bamford, M. Nass, A. Simha, B. Stillerman, S. Yang, M. Zhou, *Media use, face-to-face communication, media multitasking, and social well-being among 8-to 12-year-old girls*, „*Developmental Psychology*” 2012, No. 48 (2), DOI: 10.1037/a0027030, s. 327–336.

¹³ E. Wood, L. Zivcakova, P. Gentile, K. Archer, D. De Pasquale, A. Nosko, *Examining the impact of off-task multi-tasking with technology on real-time classroom learning*, „*Computers & Education*” 2012, Vol. 58, No. 1, DOI: 10.1016/j.compedu.2011.08.029, s. 365–374. Zob. także: M. Spitzer, *Cyberchoroby...*, op. cit., s. 68.

¹⁴ M. Chmielewski, *A ty, ile razy w ciągu dnia spoglądasz na telefon?*, Chip.pl, 23.01.2013, <https://www.chip.pl/2013/01/a-ty-ile-razy-w-ciagu-dnia-spoznadasz-na-swoj-tellefon/> (dostęp: 28.05.2018).

¹⁵ M. Spitzer, *Cyberchoroby...*, op. cit., s. 69.

Edukacja w zakresie korzystania dzieci i młodzieży z Internetu jest warunkiem koniecznym prawidłowego kształtowania się postaw i poglądów młodego pokolenia¹⁶.

Innym obszarem Internetu często eksplorowanym na terenie szkoły były gry on-line. Korzystanie z serwisów z grami w szkole może wywoływać podobne negatywne skutki społeczne jak korzystanie z portali społecznościowych. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że gry i zabawy on-line wyprą przynajmniej w szkole rzeczywiste zabawy i realną aktywność. Wszakże coraz rzadziej na boiskach szkolnych widać chłopców zaabsorbowanych biegiem za piłką i kibicujące im dziewczęta, jakby młode pokolenie traciło potrzebę interakcji w grupie rówieśniczej i działania zespołowego. Do takich też i wątpliwości usposabiają obserwacje prowadzone w jednej ze szkół podstawowych¹⁷. Powinno się to stać przedmiotem wnikliwszych badań.

Gry komputerowe mogą stanowić substytut rzeczywistości¹⁸. Istnieje duże niebezpieczeństwo, że wyniesione ze świata gier zasady i normy postępowania wypaczają podstawowe wartości moralne, powodują pomieszanie tego, co dobre, z tym, co złe.

Z badań naukowców z Brigham Young University w Wielkiej Brytanii wynika, że młode dorosłe osoby poświęcające dużo czasu na gry cyfrowe są mniej towarzyskie i mają słabsze relacje z rodziną i przyjaciółmi. Przebadano ponad 800 młodych osób, które poproszono, by oceniły swoje relacje z najbliższymi i przyjaciółmi, a następnie przyznały się, jak często grają w gry wideo. Okazało się, że im więcej czasu dana osoba poświęcała grom, tym słabsze miała relacje z rodziną i przyjaciółmi oraz tym bardziej gotowa była do ryzykownych zachowań, takich jak picie alkoholu, sięganie po narkotyki czy palenie papierosów¹⁹.

Na drugim miejscu pod względem eksplorowania przez uczniów treści internetowych w badaniu firmy Comdrev.PL ogółem uplasowało się udostępnianie plików.

Warto w tym miejscu uświadomić sobie dwie kwestie. Po pierwsze wszystkie treści zawarte w standardowych podręcznikach w jakiejś inter-

¹⁶ S. Kozak, *Patologia...*, op. cit., s. 94–124.

¹⁷ Obserwacje autorki prowadzone w latach 2012–2016 w szkole podstawowej.

¹⁸ S. Bębas, *Patologie społeczne...*, op. cit., s. 98–108.

¹⁹ *Video games linked to poor relationships with friends, family*, (e) Science News, 23.01.2009, <http://esciencenews.com/articles/2009/01/23/video.games.linked.poor.relationships.with.friends.family> (dostęp: 23.05.2018).

pretacji czy opracowaniu są dostępne w Internecie na kliknięcie. Jakość merytoryczna takich opracowań bywa różna, ale tworzą poważną pokusę posłużenia się gotowym rozwiązaniem dotyczącym danego problemu i zastosowania schematu „kopiuj – wklej”, bez głębszego zastanowienia się nad sensem powielanej informacji. Z tego powodu treści w kategorii *udostępnianie plików*, np. dostępne w serwisach chomikuj.pl lub sciaga.pl, powinny być zablokowane, bo działają na uczniów co najmniej demotywująco. Ograniczają ich wszelką inwencję własną. Sięganie w pierwszej kolejności po gotowe rozwiązania dostępne na kliknięcie jest destrukcyjne dla indywidualnego rozwoju intelektualnego, może wyrządzić więcej szkody niż pożytku. Zniechęca do własnych poszukiwań i interpretacji.

Po drugie należy wyraźnie powiedzieć, że korzystając z materiałów ogólnodostępnych w Internecie, zawsze należy podać ich źródła, a podczas zamieszczania cytatu – źródło, autora oraz stronę, z której tekst ten został zaczerpnięty. Plagiatem jest nie tylko kopiowanie czyichś książek lub utworów muzycznych, ale również korzystanie z gotowych (napisanych przez kogoś innego) prac w Internecie, o czym często zapominają uczniowie²⁰.

Jak wynika z badania, ważnym obszarem aktywności sieciowej uczniów na terenie szkoły były też zakupy i usługi. Te zainteresowania mogą wynikać z braku umiejętności skupienia uwagi na określonym przedmiocie poznania, z nudy, z wszechobecnej mody na wielozadaniowość itp.

Najbardziej szkodliwy w skutkach może być łatwy dostęp do stron z treściami pornograficznymi. To, że dostęp do tych stron powinien być zablokowany w szkole, jest oczywiste i nie budzi żadnych zastrzeżeń. Zjawisko jest dość niepokojące, bo z innych badań wynika, że ok. 48% dzieci poniżej 13 roku życia przynajmniej raz w miesiącu odwiedza strony erotyczne²¹. Seksuolodzy alarmują, że w ostatnich latach zjawisko uzależnienia od seksu internetowego gwałtownie wzrasta. W niektórych krajach, na przykład na Dalekim Wschodzie, stało się poważnym problemem spo-

²⁰ Ł. Fura, *Problem dozwolonego użytku w cyberprzestrzeni. Aspekty prawne i etyczne*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), op. cit., s. 129–147.

²¹ *Co dzieci robią w sieci? Alarmujące wyniki badań*, WP Wiadomości, 31.08.2011, <https://wiadomosci.wp.pl/co-dzieci-robia-w-sieci-alarmujace-wyniki-badan-6032726862230657a> (dostęp: 23.05.2018).

tecznym, powodującym dramatyczne konsekwencje dla życia jednostki oraz funkcjonowania społeczeństwa²².

Bezpośredni kontakt dziecka z pornografią może mieć szczególnie negatywne skutki dla jego rozwoju, takie jak np.:

- przekonanie o przedmiotowym traktowaniu kobiet przez mężczyzn²³;
- u dziewczynek lęk przed mężczyznami i współżyciem seksualnym;
- naśladowanie dewiacyjnych zachowań oglądanych w materiałach pornograficznych.

Uzależnienie od seksu internetowego²⁴, jako stosunkowo nowe zjawisko i poniekąd wciąż temat tabu²⁵, wymaga dalszych badań interdyscyplinarnych. Dzięki ich wynikom będzie można nie tylko przygotować profesjonalistów do pracy z osobami uzależnionymi, ale przede wszystkim także opracować programy edukacyjne i profilaktyczne, skierowane do szerokich grup odbiorców (młodzieży, rodziców, nauczycieli, katechetów).

W kategoriach społecznych warto mieć również na uwadze wieloletnie skutki ekonomiczne, z którymi będziemy mieć do czynienia, gdy dzisiejsza młodzież osiągnie dorosłość. Trudno nawet szacować, jakie konsekwencje będą miały nietrwałe więzi społeczne, rozpadanie się rodzin, koszty terapii osób uzależnionych, a także wzrost przypadków przemocy na tle seksualnym.

Dzieci i młodzież powinny korzystać z Internetu z pełną świadomością konsekwencji swoich aktywności. Aby było to możliwe, niezbędne jest jasne przedstawienie młodym zasad korzystania z nowych mediów²⁶. Obowiązek ten spoczywa przede wszystkim na rodzicach i nauczycielach i stanowi nie lada wyzwanie naszych czasów.

Nie można zrezygnować z Internetu w szkole, bo niewątpliwie jest on dobrodziejstwem naszych czasów. Jednak należy mieć głęboko na uwa-

²² M. Żyła, *Uzależnienie od seksu*, Centrum Wspierania Rodziny, 9.05.2013, <http://cwr-skawina.pl/uzaleznienie-od-seksu/> (dostęp: 23.05.2018).

²³ *Pornografia – przerażające dane*, Stowarzyszenie Twoja Sprawa, 20.01.2014, <https://www.twojasprawa.org.pl/slide-view/pornografia-przerazajace-dane/#.Wwvas9SFPIV> (dostęp: 28.05.2018).

²⁴ Zob. S. Bębas, *Patologie społeczne w sieci*, op. cit., s. 26–35.

²⁵ K. Young, P. Klausning, *Uwolnić się z sieci. Uzależnienie od internetu*, Katowice 2009, s. 32.

²⁶ Zob. J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna...*, op. cit., s. 135–148.

dze, że mechanicznemu wyłączeniu niepożądanych treści musi zawsze towarzyszyć gruntowna perswazja wychowawcza i edukacyjna, mająca na celu ostatecznie dobrowolne zaprzestanie korzystania przez ucznia z takich stron poza szkołą. W przeciwnym razie blokada niepożądanych stron w szkolnej sieci może zadziałać negatywnie, na zasadzie zakazanego owocu.

Filtracja treści w sieci szkolnej połączona z edukacją o szeroko pojętej informacji internetowej jest warunkiem koniecznym spełniania przez szkołę funkcji wychowawczych w dobie tak łatwego dostępu nie tylko do szeroko pojętej informacji, ale i do treści niewłaściwych. Stanowi poważne wyzwanie zarówno dla organów prowadzących, jak i dla dyrekcji.

Stan naszego społeczeństwa w następnych dekadach zależy od tego, jak wychowamy młode pokolenie, jakie wartości mu zaszczepimy i jaką wiedzę rzeczywiście zdobędzie podczas edukacji szkolnej. Internet może w wychowywaniu zarówno pomagać, jak i przeszkadzać, jeśli tylko będzie w niewłaściwy, niekontrolowany sposób eksplorowany.

PODZIĘKOWANIA

Składam podziękowania firmie Comdrev.PL, dostawcy usługi PROTECTI, za udostępnienie anonimowych statystyk z badania pilotażowego przeprowadzonego w słupekich szkołach. Bez wyników tych badań niniejsza publikacja by nie powstała.

BIBLIOGRAFIA

- Andrzejewska A., *Dzieci i młodzież w sieci zagrożen realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne*, Warszawa 2014.
- Bębas S., *Patologie społeczne w sieci*, Toruń 2013.
- Bednarek J., *Pedagogiczny wymiar cyberprzestępcstw dzieci i młodzieży*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), Radom 2012, s. 29–43.
- Chmielewski M., *A ty, ile razy w ciągu dnia spoglądasz na telefon?*, Chip.pl, 23.01.2013, <https://www.chip.pl/2013/01/a-ty-ile-razy-w-ciagu-dnia-spoznadasz-na-swoj-tellefon/> (dostęp: 28.05.2018).
- Co dzieci robią w sieci? Alarmujące wyniki badań*, WP Wiadomości, 31.08.2011, <https://wiadomosci.wp.pl/co-dzieci-robia-w-sieci-alar-mujace-wyniki-badan-6032726862230657a> (dostęp: 23.05.2018).

- Fura Ł., *Problem dozwolonego użytku w cyberprzestrzeni. Aspekty prawne i etyczne*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), Radom 2012, s. 129–147.
- Goban-Klas T., *Społeczeństwo masowe, informacyjne, sieciowe czy medialne*, http://dlibra.kul.pl/Content/30486/33438__Goban-Klas--Tomasz--_0000.pdf (dostęp: 30.05.2018).
- Kobiałka A., *Siecioholizm, jako ukryta forma wirtualnego świata, destabilizacją funkcjonowania życia rodzinnego i społecznego w Polsce*, [w:] *Patologie w cyberświecie*, S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek (red.), Radom 2012, s. 115–128.
- Kozak S., *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości. Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i w szkołach*, Warszawa 2014.
- Pea R., Nass C., Meheula L., Rance M., Kumar A., Bamford H., Nass M., Simha A., Stillerman B., Yang S., Zhou M., *Media use, face-to-face communication, media multitasking, and social well-being among 8-to 12-year-old girls*, „Developmental Psychology” 2012, No. 48 (2), s. 327–336, DOI: 10.1037/a0027030.
- Pornografia – przerażające dane*, Stowarzyszenie Twoja Sprawa, 20.01.2014, <https://www.twojasprawa.org.pl/slide-view/pornografia-przerazajace-dane/#.Wwvas9SFPIV> (dostęp: 28.05.2018).
- Program Wychowawczo-Profilaktyczny Szkoły Podstawowej nr 118 im. Przyjaciół Mazowsza*, http://www.sp118.waw.pl/program_wychowawczy.pdf (dostęp: 30.05.2018).
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańsk 2009.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017 poz. 1591).
- Spitzer M., *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*, Słupsk 2016.
- Spitzer M., *Cyberchoroby. Jak cyfrowe życie rujnuje nasze zdrowie*, Słupsk 2016.
- Video games linked to poor relationships with friends, family*, (e) Science News, 23.01.2009, <http://esciencenews.com/articles/2009/01/23/video.games.linked.poor.relationships.with.friends.family> (dostęp: 23.05.2018).
- Wood E., Zivcakova L., Gentile P., Archer K., De Pasquale D., Nosko A., *Examining the impact of off-task multi-tasking with technology on real-*

-time classroom learning, „Computers & Education” 2012, Vol. 58, No. 1, s. 365–374, DOI: 10.1016/j.compedu.2011.08.029.

Young K., Klausning P., *Uwolnić się z sieci. Uzależnienie od internetu*, Katowice 2009.

Young K.S., Nabuco de Abreu C., *Internet Addiction A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, New Jersey 2011.

Żyła M., *Uzależnienie od seksu*, Centrum Wspierania Rodziny, 9.05.2013, <http://cwr-skawina.pl/uzaleznienie-od-seksu/> (dostęp: 23.05.2018).

DR SYLWIA KOSZNIK-BIERNACKA – nauczyciel akademicki w Instytucie Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. Zainteresowania naukowe koncentruje w obszarze bezpieczeństwa społecznego i informacyjnego. Autorka i współautorka ponad 20 artykułów i rozdziałów w monografiach. Współautorka czterech monografii naukowych z zakresu bezpieczeństwa. Wzięła udział w kilku projektach szkoleniowo-badawczych. Wygłosiła kilkanaście referatów na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Jest egzaminatorem i szkoleniowcem ECDL-Advanced, a także członkiem Polskiego Towarzystwa Informatycznego oraz Towarzystwa Naukowego „Bezpieczeństwo i Ratownictwo”.

CITE THIS ARTICLE AS:

S. Kosznik-Biernacka, *Dostęp uczniów do niepożądanych treści internetowych na przykładzie słupskich szkół podstawowych*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2019, nr 34, s. 47–64, DOI: 10.5604/01.3001.0013.5165

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2019 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow